Lappeenranta

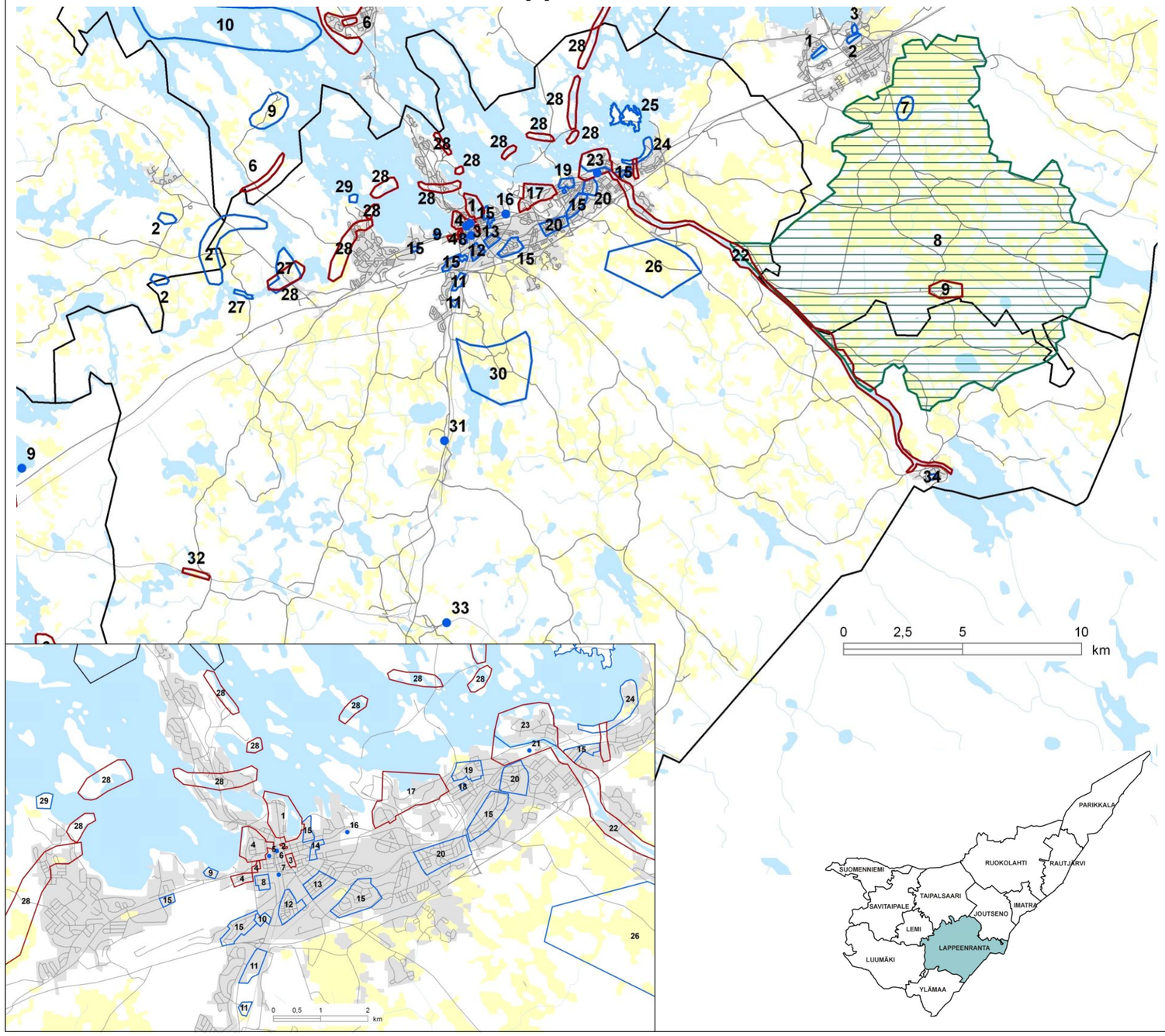

1. Linnoitus ja kaupunginlahti sekä Rapasaaren asema (VAT)
2. Kauppakatu (Wolkoffin, Tasihinin ja Hinkkasen talot, Raatihuone) (VAT)
3. Keskuspuisto ja Lappeen kirkko (VAT)
4. Rakuunamäki, Lappeenrannan kirkko ja opistonmäki (VAT)
5. Lönnrotin koulukeskus (MA)
6. Poliisilaitoksen kortteli (MA)
7. Lappeenrannan vanha asema (MA)
8. Leirin alue (MA)
9. Huhtiniemen reservikasarmialue (MA)
10. Ristikankaan kappeli ja Kesämäen koulukeskus (MA)
11. Partekin alue ja Mäntylän sairaala (MA)
12. Tykin alue ja Armilan koulukeskus (MA)
13. Alakylä (MA)
14. Taikinamäki (MA)
15. Asuinalueet: Harapainen, Kesämäki, Lapvesi, Mälkiä, Kimpinen, Kourula (MA)
16. Lappeen pappila (MA)
17. Kaukaan teollisuusalueen vanha osa (VAT)
18. Lauritsalan kirkko ja seurakuntakeskus (MA)
19. Lauritsalan funkiskeskusta ja Luukkaan alue (MA)
20. Hakali ja Tirilä (MA)
21. Lauritsalan kartanon alue (MA)
22. Saimaan kanava ja Pontuksen kaivanto (VAT)
23. Kanavansuun alue (MA)
24. Murheistenranta ja Laihian Myllyniemi (MA)
25. Lamposaari (MA)
26. Rasalan- Lasolan kylämaisema (MA)
27. Rutolan historialliset rakenteet (MA)
28. Salpalinja (VAT)
29. Skinnarilan hovi ja Parkinmäki (MA)
30. Hanhijärven kylämaisema (MA)
31. Kauskilan kappelinmäki (MA)
32. Pulsan asemakokonaisuus (VAT)
33. Simolan asemakokonaisuus (MA)
34. Nuijamaan kirkko (MA)

VAT = Valtakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö
MA = Maakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö

1. *Linnoitus ja kaupunginlahti sekä Rapasaaren asema (VAT-kohde)*
Lappeenrannan linnoitus on eurooppalaisen linnoituskaupunki-ideaalin mukaan rakennettu bastionien suojaama ruutukaavoitettu kaupunki. Lappeenranta perustettiin Lapvedenrannan markkinapaikalle vuonna 1649. Maanmittari Erik Aspegren laati kaupungille 1600-luvun puolivälissä säännöllisen ruutuasemakaavan, joka ei toteutunut kokonaisuudessaan. Isonvihan venäläismiehityksen jälkeen vuonna 1721 Lappeenranta palautui Ruotsille ja kaupunkia alettiin linnoittaa. Vuoden 1743 Turun rauhassa Lappeenranta siirtyi osaksi Venäjää. Linnoitusrakenteita uudistettiin ruotsalaisten jäljiltä jo 1750-luvulla.

Vuosina 1791 – 92 marsalkka Aleksandr Suvorov sai tehtäväkseen Venäjän valtiorajan linnoittamisen Ruotsia vastaan. Tällöin uudistettiin suuri osa Lappeenrannan linnoituksen rakennuksia. Rakennettiin asuntoja upseereille, kasarmeja aliupseeristolle ja miehistölle ja niiden lisäksi vielä tykistöpaja ja varusvarastoja sekä ruutikellari. 1700-luvun loppupuolella linnoitusmäelle pystytettiin myös useita kivisiä julkisia rakennuksia, joiden arkkitehtuuri noudatti Venäjältä tulleita klassisia tyylipiirteitä.

Linnoituksen keskusaukion itälaitaa reunustava komendantintalo valmistui 1770-luvulla ja oli varuskunnan komein rakennus. Rapattu, tiilirunkoinen uusklassistinen talo toimi varuskunnan komentajan talona. Muita historiallisia sotilasrakennuksia ovat portin viereinen vartiotupa (nykyinen Ratsuväkimuseo) vuodelta 1772, viisi kasarmirakennusta 1700-luvun lopulta, puurakennukset 1800-luvulta ja tiiliset sotilaskasarmit 1910-luvulta.

Jumalan äidin suojelun kirkko vuodelta 1785 on maamme vanhin ortodoksinen kirkko. Kirkkoa laajennettiin sivulaivoilla vuonna 1901.

Etelä-Karjalan museo sijaitsee kahdessa tykistövarikko-rakennuksessa, jotka on rakennettu pian vuoden 1800 jälkeen.

Lappeenrannan linnoitus lakkautettiin vuonna 1810, mutta rakennukset jäivät venäläisen varuskunnan käyttöön. Vankila-alueen täydennysrakentaminen muutti linnoituksen miljöötä vuodesta 1881 alkaen, samoin kuin satamatien ja rautatien rakentaminen. Viimeinen suuri rakennusvaihe oli ennen ensimmäistä maailmansotaa, jolloin useita tiilirakennuksia tuli venäläisten joukkojen käyttöön.

Linnoituslaitteiden ja rakennusten entistämistyöt aloitettiin vuonna 1976 ja ne saatiin varustusten ja bastionien osalta valmiiksi vuonna 2006.

Linnoituksesta lounaaseen on samaan linnoitusjärjestelmään kuuluva Nikolainlinnake 1790-luvun bastioneineen. Saimaalle pistävään niemeen sijoitetulla linnoituksella ja kunnostetuilla linnoituslaitteilla on huomattava merkitys Lappeenrannan kaupunkikuvalle. Maisemakokonaisuuteen liittyy Pallonlahden alue ja Kaupunginlahti puistoistutuksineen.

Kaupunginlahden etelärannalla sijaitseva jugendtyylinen kylpylä rakennettiin vuonna 1912 arkkitehti Gustaf Strengellin kutsukilpailuvoiton pohjalta.

Kylpylävieraita palvelemaan rakennettiin seuraavana vuonna Eino Forsmanin suunnittelema kasino (1913). Kasinon kuistiosa lasitettiin vuonna 1928 Juhani Viisteen suunnitelmien mukaan.

Kaupunginlahden itärannalla sijaitsevan panimon rakennutti kauppias John Nethersole vuonna 1891. Oluttehtaan vanhan julkisivun suunnitteli K.F. Andersson vuonna 1899 ja rakennus edustaa uusrenessanssia. Panimoa on sittemmin laajennettu useaan otteeseen. Panimokortteli täydennysrakennettiin ja muutettiin asuin- ja toimistotiloiksi 2000-luvun alussa.

Vuonna 1885 valmistuneen Lappeenrannan radan satama-asema Rapasaari on asematyypiltään pysäkin piirustusten mukaan tehty paviljonkimainen hirsirunkoinen ja satulakattoinen rakennus.

2. *Kauppakatu: Raatihuone, Wolkoffin, Tasihinin ja Hinkkasen talot (VAT-kohde)*
Lappeenrannan Raatihuoneen lähellä on säilynyt sirpale empirekauden puukaupunkia keskellä uudistunutta rakennuskantaa. Empiretyylinen raatihuone on valmistunut vuonna 1929 maanmittari J.W. Palmrothin suunnitelmien mukaan ja on vanhin Suomen puisista raatihuoneista. Siipirakennukseksi tehty sali on vuodelta 1845, jolloin myös korotettiin vanhaa osaa ja rakennettiin kellotorni. Pieni katulinjasta sisään vedetty toriaukio muutettiin puistoksi 1900-luvun alussa.

Wolkoffin ja Tasihinin talot ovat muistona kaupungin 1800-luvun venäläisten kauppaporvareiden kauppa- ja asuintalokannasta. Wolkoffin talon kaksikerroksinen, puinen päärakennus vuodelta 1826 on nykyisin museona. Ainonkadun puoleinen jugendsiipi valmistui vuonna 1905. Talousrakennusrivin rakennukset ovat vuosilta 1826 ja 1848.

Tasihinin talon empiretyylinen puinen päärakennus on vuodelta 1828. Pienempi kaupparakennus on rakennettu 1824, piharakennus 1817 ja makasiini 1830. Vuosina 2005 – 07 talo on peruskorjattu kauppa-, näyttely- ja harrastustiloiksi.

Raatihuoneen ja Wolkoffin talon välissä on hirsirunkoinen, rapattu Hinkkasen talo vuodelta 1852. Sen puotiosa on valmistunut vuonna 1887. Päärakennukseen on tehty julkisivumuutoksia vuonna 1928.

3. *Keskuspuisto ja Lappeen kirkko (VAT-kohde)*
Lappeen kirkko on maamme ainoa 1700-luvulta säilynyt kaksoisristikirkko eli kahtamoinen. Savitaipalelaisen kirkonrakentaja Juhana Salosen johdolla

Linnoitus. Kuva Pöyry Environment Oy.

Raatihuone. Kuva Pöyry Environment Oy.

vuosina 1792 – 94 rakennettu kirkko vihittiin sisustuksen valmistuttua 1794. Kirkko muutettiin ulkoasultaan uusgoottilaiseksi vuonna 1881 (arkkitehdit Edvard Dippel ja Waldemar Backmansson). Nykyasuunsa kirkko restauroitiin 1929 arkkitehti Juhani Viisteen johdolla. Kirkossa on itäsuomalaiseen tapaan ulospäin kapenevat ristivarret. Kahdeksankulmainen välikattokupoli nousee kahdessa jaksossa.

Uusgoottilainen kellotapuli, jonka korkea ensimmäinen kerros on tiiltä, on rakennettu vuosina 1854 – 56. Piirustukset tehtiin intendentinkonttorissa yliintendentti Ernst Lohrmanin johdolla. Tapulin uusgoottilainen ulkoasu on säilynyt alkuperäisenä.

Kirkon eteläpuolella olevan Keskuspuiston alueella on vanha hautausmaa 1700-luvulta sekä Helsingin Hietaniemen jälkeen maamme suurin viime sodissa kaatuneiden sankarihautausmaa, jonne on haudattu noin 1500 sankarivainajaa. Wäinö Aaltosen tekemä punagraniittinen muistomerkki on paljastettu 1951.

4. *Rakuunamäki, Lappeenrannan kirkko ja opistonmäki (VAT-kohde)*

Rakuunamäkenä tunnetun alueen rakentaminen alkoi vuonna 1889, kun Lappeenrantaan perustettiin Suomen rakuunarykmentti. Rakennukset suunnitteli Yleisten rakennusten ylihallituksen yliarkkitehti Sebastian Gripenberg. Rakennuskohtaiset piirustukset olivat kuitenkin suurimmalta osaltaan arkkitehti Jac. Ahrenbergin signeeraamia. Rykmentti lakkautettiin vuonna 1901 ja rakennukset siirtyivät venäläisille joukoille. Vanhoja kasarmeja kunnostettiin ja uusia rakennettiin 1910-luvulla.

Rakuunamäen alue on säilynyt pääosin 1900-luvun alun muodossaan. 1800-luvun lopun kasarmirakennukset ovat kolmikerroksisia. Rantatien varrella on ryhmä kaksikerroksisia, osin tiili-, osin puurakenteisia upseeriston asuinrakennuksia sekä upseerikerho. Tallit ja kalustovajat muodostavat oman laajan kokonaisuutensa. Punatiilisen sotilassairaalan toiminta alkoi 1893. Osalla rakennuksia sotilaskäyttö päättyi 1990-luvulla, minkä jälkeen niitä on kunnostettu asuin- ja toimitilakäyttöön.

Nikolain kruununlinnakkeen keskelle alettiin 1910-luvulla rakentaa Georg Kosekoffin suunnittelemaa punatiilistä kirkkoa sotilaskirkoksi. Rakennustyö keskeytyi ensimmäiseen maailmansotaan vuonna 1914. Lopulta kirkko valmistui vuonna 1924 arkkitehti Ilmari Launiksen suunnittelemana luterilaiselle seurakunnalle. Tällöin sen lähinnä novgorodilais-pihkovalaistyyppinen ulkoasu muutettiin yksinkertaisemmaksi ja muun muassa pikkutornien sipulikupolit purettiin.

Valtakadun varressa on neljä kolmikerroksista asuintaloa vuosilta 1953 – 54 eli niin sanotut Tinnan talot.

Maasotakoulun alue toimi 1880-luvulla perustetun rakuunarykmentin harjoitusalueena, leirikenttänä. Alue on rakennettu 1930-luvulla, pääarkkitehtina Ragnar Ypyä. Tuolta ajalta ovat muun muassa rapatut funkistyyliset aliupseerikoulu (1937, korotettu 1964) ja talousrakennukset (1939). Aluetta on täydennetty koko 1900-luvun ajan. Täydennysrakentaminen on lähes kokonaan arkkitehti Osmo Lapon tuotantoa.

Lappeen kirkko. Kuva Pöyry Environment Oy.

Rakuunamäki. Kuva Pöyry Environment Oy.

Lönnrotin koulukeskus. Kuva Pöyry Environment Oy.

5. *Lönnrotin koulukeskus*

Lappeenrannan reaali- ja porvarikoulu eli myöhempi Lappeenrannan lyseo valmistui arkkitehti Onni Tarjanteen suunnittelemana vuonna 1897. Rakennusta on laajennettu vuonna 1907 (Karl Hård af Segerstad) ja korotettu sekä laajennettu vuonna 1939 (Martti Välikangas).

Arkkitehti Waldemar Backmanssonin suunnittelema sorvityylinen nykyinen Lönnrotin koulu valmistui vuonna 1888. Sen koristeellinen katujulkisivun katos purettiin vuonna 1932. Rakennus vaurioitui pahoin talvisodassa. Koulun pihalle valmistui Edvin Jaakkolan suunnittelema Jugend-tyylinen koulurakennus vuonna 1908 (nykyinen Lönnrotinkadun koulu).

6. Poliisilaitoksen kortteli

Seurahuoneen rakennus valmistui vuonna 1850 ja sitä laajennettiin vuonna 1887 Oskar Schultzin suunnitelmien mukaan länsipäädystä. Nykyiset fasadikoristelut ovat 1900-luvun alusta.

Snellmaninkadun puoleinen piharakennus muutettiin vuonna 1923 Juhani Viisteen suunnitelmien mukaan klassististyyliseksi poliisiasemaksi samalla kun sitä laajennettiin. Viiste suunnitteli myös Yhdyskadulle palolaitoksen vaunuvajan.

Poliisilaitoksen kortteli. Kuva Pöyry Environment Oy.

Leirin alue. Kuva Pöyry Environment Oy.

7. Lappeenrannan vanha asema

Rautatiehallituksen arkkitehdin Knut Nylanderin suunnittelema asemarakennus valmistui vuonna 1885. Sisustuksen suunnitteli Jac. Ahrenberg. Rakennuksen toinen pää oli varattu keisarilliseksi odotushuoneistoksi. Rakennus muutettiin toimistotiloiksi 1930-luvulla ja asunnoiksi 1940-luvulla, jolloin purettiin keskirisaliitti.

8. Leirin alue

Leirin kaupunginosassa on säilynyt yhtenäinen kaksi- ja kolmikerroksisten 1950-luvun kerrostalojen ryhmä Kannuskadun, Suonionkadun ja Lentäjäntien varressa.

Ihalan- ja Ratsukatujen varteen pystytettiin vuosina 1940–41 niin sanotut ruotsalaiset lahjatalot, jotka olivat arkkitehti Kaj Englundin suunnittelemia.

9. Huhtiniemen reservikasarmialue

Yleisen asevelvollisuuden järjestämisen yhteydessä perustettiin vuonna 1882 kunkin tarkkampujapataljonan alaisuuteen neljä reservikomppaniaa. Järjestelyn seurauksena syntyi 32 uutta kasarmialuetta, joista Huhtiniemi on yksi. Kaikki reservikomppaniat rakennettiin yleisten rakennusten ylihallituksessa laadittujen piirustusten mukaisesti. Huhtiniemen suomalaisen reservikomppanian alue on rakennettu vuosina 1882 – 83. Alueen keskeinen rakennus on 290 miestä ja 8 aliupseeria varten rakennettu miehistöparakki, nykyinen Kareliatalo.

10. Ristikankaan kappeli ja Kesämäen koulukeskus

Ristikankaan kappelin suunnitteli professori Erik Bryggman, mutta tämän kuoltua vuonna 1955 suunnittelun saattoi loppuun arkkitehti Olli Kestilä. Kappeli valmistui vuonna 1957 ja sitä leimaavat epäsymmetrinen käytävätila, luonnollisten materiaalien käyttö ja luontoon sitoutuminen.

Viereinen Kesämäen koulukeskus rakennettiin vuosina 1956 – 59. Arkkitehti Reino Ahjopalon suunnittelema kokonaisuus käsittää kahdeksan väljästi metsäiseen maastoon sijoiteltua punatiilistä rakennusta.

Kesämäen rinteen koulu (entinen Saimaan Yhteislyseo) valmistui vuonna 1958 arkkitehtina V.J. Myyrinmaa.

11. Partekin alue ja Mäntylän sairaala

Ihalaisen kalkkikivilouhoksen historia ulottuu 1700-luvulle. Kalkkilouhos vuokrattiin Paraisten Kalkkivuori Oy:lle vuonna 1909, jonka jälkeen toi-

Lappeenrannan vanha asema. Kuva Pöyry Environment Oy.

Huhtiniemen reservikasarmialue. Kuva Pöyry Environment Oy.

Ristikankaan kappeli. Kuva Pöyry Environment Oy.

Kesämäen koulukeskus. Kuva Pöyry Environment Oy.

mintaa kehitettiin voimakkaasti. Merkittävä rakennusvaihe oli 1930-luvulla, jolloin kaivoksen yhteyteen rakennettiin muun muassa sementtitehdas (1938). Paraisten Kalkkivuori Oy:n laitosten johdolle ja työntekijöille rakennettiin pääosin 1930 – 50-luvuilla asuinalue, jonka pääsuunnittelija oli arkkitehti Albert Richardtson. Alue on yleisilmeeltään varsin yhtenäinen pelkistettyine sileäksi rapattuine rakennuksineen, vasta 1960-luvun rakentaminen poikkeaa varhaisemmasta. Yksittäisistä rakennuksista mainittakoon 1938 valmistunut entinen teknisen johtajan asuintalo, joka edustaa 1930-luvun pelkistettyä klassismia, joka kääntyy jo funktionalismiksi.

Partekin alue. Kuva Pöyry Environment Oy.

Mäntylän sairaala-alueen vanhin rakennus on niin sanottu Juomasillan torppa, joka muutettiin vaivaistaloksi 1891. Hillittyä myöhäisjugendia edustava sairaalarakennus (alun perin vaivaistalon lisärakennus) valmistui 1914 (J.E. Jaakkola), sileäksi rapattu sairaala 1930 (laajennettu 1948 Olli Saijonmaa) ja uusin sairaala 1962.

12. Tykin alue ja Armilan koulukeskus

Tykin alue liittyi kaupunkiin vuoden 1932 alueliitoksessa. Tämä 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa syntynyt pientaloalue kuului alun perin Reijolan kantatilaan. Tykki oli työväen asuntoalue, joka muodostui pienistä, mökkimäisistä taloista. Tykin asutus oli rakenteeltaan hyvin sekavaa. Sille olivat tyypillisiä kapeat kujat, joita reunustivat sireeniaidat. Vuoden 1936 asemakaava toteutui Tykissä vain sen rakentamattomilta osilta.

Tykin vanha ydinalue on säilynyt osittain tähän päivään saakka. Nykyisellään se ilmentää 1900-luvun ensimmäisten vuosikymmenten rakentamista. 1970-luvulta lähtien toteutetun uudisrakentamisen massoittelu ja sijoittelu poikkeaa vanhasta rakentamistavasta.

Funkistyylinen Armilan kansakoulu on valmistunut 1938, arkkitehtina Jalmari Lankinen. Rakennuksen erikoispiirteenä on Lankisen eräissä muissakin töissä esiintyvä pyöristetty nurkka nauhaikkunoineen. Samaan pihapiiriin kuuluva puurakennus on rakennusmestari A. Makkosen suunnittelema ja vuodelta 1922.

Tykin alue. Kuva Pöyry Environment Oy.

Alakylä. Kuva Pöyry Environment Oy.

13. Alakylä (Kauppakadun ja Hietalankadun välinen alue)

Alakylä eli Kelttu on entisen Lappeen pitäjän Armilan kylän maista Viipurintien itäpuolelle 1800-luvun lopulta lähtien syntynyt esikaupunkialue. Alakylä liitettiin kaupunkiin vuonna 1932, minkä jälkeen se säännöllistettiin vuoden 1936 yleisasemakaavan pohjalta 1930 – 40-luvuilla pientaloalueeksi. Kauppakatua lähinnä olevalla kaupungin omistamalla alueella oli kuitenkin jo ennestään ruutukaava. Sodan aikana Alakylän rakennuskantaa tuhoutui.

Nykyinen rakennuskanta on moni-ilmeistä ja pääosin 1940 – 60-luvuilta. Yhtenäisimmät miljööt ovat Kalervonkadulla. Viime vuosikymmeninä katulinjasta sisään vedetyt talot ovat muuttaneet perinteistä suhteellisen selvärajaista katutilaa.

14. Taikinamäki

Otto-Iivari Meurmanin laatiman vuonna 1936 vahvistetun yleisasemakaavan pohjalta toteutettiin muiden muassa Kimpisen ja Taikinamäen kaupunginosat. Uusi kaava muodosti keisarinkaavan ympärille tavallaan uuden vuosirenkaan, joka sai rakennuskantansa 1940- ja -50-luvuilla.

Armilankadun ja Pohjolankadun välissä on yhtenäinen pääosin vuosina 1938–40 valmistunut pienehköjen asuinrakennusten ryhmä.

Liikenneympyrästä itään Valta- ja Koulukaduilla on merkittävä 1950-luvun kerrostaloarkkitehtuurin ryhmä, joka käsittää muun muassa Einari Teräsvirran ja Eino Tuompon suunnittelemia rakennuksia. Kokonaisuuteen kuuluvat myös alun perin vuonna 1920 valmistunut vesitorni, jonka nykyasu on vuodelta 1956 (arkkitehti Reino Ahjopalo), ja joka on korjattu perusteellisesti vuonna 2004.

.

Taikinamäki. Kuva Pöyry Environment Oy.

Lapvesi. Kuva Pöyry Environment Oy.

Lappeen pappila. Kuva Pöyry Environment Oy.

Arkkitehti Toivo Salervon suunnittelema Peltolan koulu vuodelta 1930 edustaa 1920-luvun klassismia. Rakennuksen erikoisuutena on liikenneympyrää myötäilevä sektorimainen muoto.

15. Asuinalueet: Harapainen, Kesämäki, Lapvesi, Mälkiä, Kimpinen, Kourula

Harapainen rakennettiin 1930 – 40-luvuilla Otto-Iivari Meurmanin yleisasemakaavan mukaan. Vanhin rakennuskanta sijoittuu pohjoisosan katujen varsille.

Kesämäki on harvinaisen yhtenäinen ja hyvin säilynyt sodan jälkeinen tyyppitaloalue; sen rakennuskannasta 69 prosenttia on vuosilta 1954 – 55.

Lapvesi sai muotonsa vuoden 1941 yleisasemakaavassa. Nykyisellään alue on laaja ja hyvin yhtenäisesti toteutettu. Ns. rintamamiestalo on vallitseva, miltei ainoa asuinrakennustyyppi valtaosassa aluetta. Monissa tyyppitaloissa on jäljellä alkuperäinen rappaus.

Mälkiän ydinosa rakentui pääosin vuosina 1951 – 53. Suurin osa pientaloista on arkkitehti Kaj Englundin suunnittelemia puolitoistakerroksisia tyyppitaloja Kaukaan tehtaan työväelle. Alueella toteutuu edelleen rakentamisajan yhtenäisyys.

Vuoden 1908 jugendhenkinen kaava sisälsi Kimpiseen suunnitellun huvilakaupunginosan kaarevine katuineen. Tämä kaava jäi vahvistamatta senaatissa ja lopulta alue toteutettiin vuoden 1936 yleisasemakaavalla. Ulkoasultaan säilyneitä katunäkymäkokonaisuuksia tarjoavat muun muassa Kimpisenkadun, Maaherrankadun ja Neulasepänkadun 1930 – 50-lukujen asuinrakennukset.

Kourulan vanhimmat rakennukset ovat pientaloja 1930-luvun puolivälistä Närekadun varrella, muutoin pientaloalueen rakennuskanta on 1940 – 50-luvuilta.

16. Lappeen pappila

Lappeen rovastin pappila rakennettiin vuosina 1873 – 74. Rakennuksen nykyinen ulkoasu on vuodelta 1884 ja rakennusmestari E.J. Holopaisen suunnittelema. Rakennus sai tuolloin ulkovuorauksen ja sorvityyliset koristeensa. Pihapiiriin kuuluvat myös kivinavetta vuodelta 1876 ja pehtoorin asuinrakennus vuodelta 1931.

17. Kaukaan teollisuusalueen vanha osa (VAT-kohde)

Kaukas on Lappeenrannan suurin teollisuuslaitos, johon kuuluu muun muassa saha, vaneritehdas, sellutehdas, paperitehdas ja toimintansa lopettanut rullatehdas. Tehdasalueen lisäksi siihen liittyvät niin sanottu Kerhonmäki toimisto- ja kokoontumistiloineen sekä pääosin jo hävinneet työläisasunnot tehtaan läheisyydessä. Kaukaan alue on merkittävä osa Suomen puunjalostusteollisuuden varhaisvaiheen historiaa.

Robert Björkenheimin perustaman yhtiön rullatehdas aloitti toimintansa Parkkarilassa vuonna 1892. Tehdas siirtyi myöhemmin Hugo Standertskjöldille, joka rakensi sulfiittiselluloosatehtaan vuonna 1896 ja höyrysahan 1898. Yhtiön nimeksi tuli vuonna 1903 Aktiebolaget Kaukas Fabrik.

Vuonna 1898 palaneen rullatehtaan tilalle valmistui kaksi vuotta myöhemmin Selim. A. Lindqvistin suunnittelema tehdas, jossa on ensi kertaa käytetty holvimaisen rakenteen sijaan vaakasuoraa laattaa raudoitettujen palkkien kannattamana teollisuusrakennuksessa.

Muut säilyneet tuotantorakennukset ovat huomattavasti nuorempia. Ahti Korhosen ja Erik Kråkströmin suunnittelemia rakennuksia ovat muun muassa vaneritehdas (1957), saha (1959), sulfaattiselluloosatehdas (1964) ja paperitehdas (1975 –).

Kaukaan teollisuusalue (VAT-kohde) Kuva Arto Hämäläinen 1986.

Lauritsalan kirkko. Kuva Pöyry Environment Oy.

Lauritsalatalo. Kuva Pöyry Environment Oy.

Hakali. Kuva Pöyry Environment Oy.

Sellutehtaan valmistuttua vuonna 1896 perustettiin Kaukaan VPK. Palokuntaa varten valmistui vuonna 1903 Wäinö Gustav Palmqvistin suunnittelema paloasema. Sen ulkoasu on säilynyt oviaukkoja lukuun ottamatta alkuperäisenä.

Klassismia edustava virkailijakerho on valmistunut vuonna 1939 (W.G. Palmqvist) ja toimii yhtiön edustustilana.

Kaukaankadun varressa on säilynyt ryhmä W.G. Palmqvistin suunnittelemia klassistisia virkailija-asuntoja 1920-luvulta.

Kerhonmäen kokonaisuuteen kuuluu myös Yrjö Lindegrenin suunnittelema 10 asunnon rivitalo vuodelta 1947, joka edustaa Lindegrenille ominaista rationalistista linjaa.

Parkkarilankadun varressa on säilynyt Pomola-niminen kuuden puurakenteisen asuintalon ryhmä 1930-luvulta (W.G. Palmqvist).

18. Lauritsalan kirkko ja seurakuntakeskus

Lauritsalan kirkkokeskus on rakennettu vuonna 1957 järjestetyn arkkitehtuurikilpailun tuloksena. Kilpailun ensimmäisen palkinnon sai Taivaan valo - niminen ehdotus, jonka tekijöinä olivat arkkitehti Toivo Korhonen ja arkkitehtiylioppilas Jaakko Laapotti sekä avustajana Magnus Malmbergin insinööritoimisto.

Kirkkokeskuksen rakennuksista ensimmäinen oli matala tasakattoinen seurakuntakeskus, joka rakennettiin 1960. Rohkeanousuinen, muotokieleltään ekspressiivinen kirkko valmistui vuonna 1969. Viranhaltijoiden rivitalo valmistui ryhmästä viimeisenä 1970.

Lauritsalan kirkko edustaa pohjaratkaisultaan ja tekniseltä toteutukseltaan aikansa uutta ja rohkealinjaista kirkkotyyppiä, joka sai useita seuraajia.

19. Lauritsalan funkiskeskusta ja Luukkaan alue

Entinen Lauritsalan kauppalantalo on arkkitehti Erkki Huttusen suunnittelema tyylipuhdas funkisrakennus vuodelta 1936. Rakennuksella on merkittävä sijansa suomalaisen funktionalismin edustajana. Rakennus on säilyttänyt hyvin alkuperäisen asunsa, vaikka sitä onkin laajennettu vuonna 1967 pihan puolelle.

Lauritsalan kirjasto vuodelta 1951 (arkkitehdit Ragnar Ypyä, Martta Martikainen-Ypyä ja Veikko Malmio) on edustava esimerkki sodanjälkeisestä romantisoivasta funkiksesta. Sisätilojen koristelu on runsasta ja erityisen hyvin säilynyttä.

Lauritsalan alueen vanhinta asutusta on jyrkähkölle Salpausselän pohjois- ja luoteisrinteelle rakentunut ns. Luukkaan alue, jossa vanhin asutus on keskittynyt Luukkaantien varrella oleviin kortteleihin. Itse Luukkaan tila sijaitsee lähellä Saimaan rantaa ja sen päärakennus on erään tiedon mukaan valmistunut vuonna 1831. Sekä tila että rinteen asutus ovat säilyneet varsin hyvin.

20. Hakali ja Tirilä

Lauritsalan teollisuuden kasvu lisäsi asuinrakentamista, joka suuntautui Hakaliin, Luukkaalle, Parkkarilaan ja Tirilään. Hakalin asutus oli järjestelemätöntä ja asunnot pieniä ja ahtaita. Hakalin mökkikylän ydinalueet oli rakennettu 1910-luvun lopulle tultaessa. Seuraava huomattava kasvuvaihe oli 1920-luku, jolloin asunnot rakennettiin 1½-kerroksisiksi, usein mansardikattoisiksi. Toisen maailmansodan jälkeiset rakennukset ovat standardityyppisiä. Nykyisellään alue on moni-ilmeinen ja koostuu eri ikäisistä rakennuksista. Työväentalo on valmistunut vuonna 1910.

Pekkasen ja Tirilän kantatiloihin kuuluneen Tirilän alueen vanhin rakennuskanta on 1900-luvun alusta ja sitä on säilynyt jokseenkin runsaasti Reunakadun varressa. Tirilä liitettiin Lauritsalan kauppalaan vuonna 1932 ja se sai 1941 ensimmäisen yleisasemakaavan, jota luonnehtivat pitkät itä–länsisuuntaiset pääkadut. Työväentalo on suurikokoinen vuoraamaton hirsirakennus vuodelta 1922.

21. Lauritsalan kartanon alue

Kartano on ollut alun perin valtion sotilasvirkatalo. Puinen, aumakattoinen päärakennus lienee 1840-luvulta ja edustaa empireä. Parveke ja fasadin pilasterit ovat myöhemmin tehtyjen muutosten tulosta. Päärakennusta ympäröi laaja puistoalue.

Lauritsalan kartano. Kuva Pöyry Environment Oy.

Alun perin tilanhoitajan asuntona toiminut sivurakennus on ilmeisesti 1880-luvulta, nykyisin se on päiväkotina. Kokonaisuuteen kuuluvat myös 12-kulmainen jyväaitta (n. 1850-luvulta), vuonna 1857 rakennettu kivinen olutpanimo sekä entinen hotelli (1847).

Kartanomiljöö liittyy Saimaan kanavan ympäristökokonaisuuteen, joka on VAT-kohde.

22. Saimaan kanava ja Pontuksen kaivanto (VAT-kohde)
Ensimmäinen yritys Saimaan ja Suomenlahden välisen kanavan rakentamiseksi tehtiin vuosina 1499-1510 Eerik Tuurenpoika Bielken toimesta. Vuonna 1607 Kuningas Kaarle IX määräsi Pentti Juustenin rakentamaan kanavaa, josta muistuttaa keskeneräiseksi jäänyt niin sanottu Pontuksen kaivanto. Tämän yrityksen nimi yhdistyy virheellisesti sotapäällikkö Pontus de la Gardiehin. Kaivanto on muinaismuistolain suojaama.

Varsinaisen kanavan rakennustyöt alkoivat vuonna 1845 ja kanava vihittiin käyttönsä 7.9.1856. Kanava käsitti valmistuttuaan 36 kilometriä kaivettua kanavaa sekä 28 graniittista sulkua, joiden portit olivat puusta. Kanavan yhteydessä oli huoliteltuja istutuksia ja sen varrella kanavavahtien ja kasöörien asuntoja, kanavakonttoreita ja runsaasti ulkorakennuksia. Liikenteen kasvun vuoksi kanavan rakenteita jouduttiin laajentamaan vuosina 1893 – 1903. Liikenteen ruuhkautuminen johti siihen, että vuonna 1926 aloitettiin kanavan uudelleen rakentaminen. Työt keskeytyivät talvisodan syttyessä, kun uusimistyöstä oli toteutettu 38 %. Uusi valtakunnan raja katkaisi kanavan siten, että puolet siitä jäi Neuvostoliiton puolelle. Kanavan kolmas rakentaminen alkoi vuonna 1963 ja uusi kanava vihittiin käyttöön 5.8.1968.

Saimaan kanava. Kuva Pöyry Environment Oy.

Saimaan kanava on merkittävin historiallinen kanava Suomessa. 1845 – 1856 rakennetusta vanhasta kanavasta on säilynyt vanhaa kivettyä uomaa muun muassa Mälkiän sulun kohdalla sekä Nuijamaan kirkonkylässä, Kähärilässä, Kansolassa ja Räihässä. Vanhan kanavan ajalta on säilynyt kaksi sulkuvartijan taloa Kanavansuulla ja Tuohimäessä. Nykyinen Saimaan kanavan museon rakennus on vanhin säilynyt kanavien virkatalo Suomessa. Se rakennettiin vuosina 1845 – 46 ja se toimi valmistuttuaan kanavan yläpiirin piiripäällikön virkatalona.

Kanavan toisen rakennusvaiheen ajalta on mainittava Mälkiän luotsiasema vuodelta 1929 (arkkitehti Thure Hellström).

23. Kanavansuun alue
Lauritsalan saha siirryttyä 1916 Kaukaan omistukseen rakennettiin 1920-luvulla Kanavansuulle 157 työväen- ja 13 virkailija-asuntoa. Suurin osa klassistisista rakennuksista on arkkitehti W.G. Palmqvistin suunnittelemia. Sarviniemessä on kaksi sahan johdon rakennuttamaa huvilaa vuosilta 1906 ja 1914. Alueeseen kuuluvat myös koulurakennukset (1911 ja 1928), paloasema (1925) ja urheilutalo (1919, 1926).

Nykyisellään Kanavansuu on vanhimmilta osiltaan yhtenäinen ja hyvin säilynyt laaja asuntoalue 1920 – 30 -luvuilta, jota täydentää 1990-luvulla rakennettu pien- ja kerrostaloasutus. Alueella järjestettiin asuntomessut vuonna 1999.

24. Murheistenranta ja Laihian Myllyniemi
Murheistenrannantien ja Venerannantien työläisasunnot 1910 – 30 -luvuilta muodostavat viehättäviä kokonaisuuksia Saimaan rannan tuntumaan.

Kanavansuun alue. Kuva Pöyry Environment Oy.

Murheistenrannassa on kaksi suojeltua huvilarakennusta vuosilta 1903 (ylähuvila) ja 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta (alahuvila).

Laihian kantatilan nykyinen vuoraamaton hirsinen päärakennus on vuodelta 1924 ja on osa hyvin säilynyttä pihapiiriä.

25. Lamposaari
Lamposaaren yhdyskunta alkoi muodostua ruotsalaisen Collin & Co:n perustettua sahan vuonna 1905. Suurimmillaan 300 henkeä työllistänyt saha paloi vuonna 1967. Omaleimaisella alueella on jäljellä osa yhtenäisiksi suun-

Murheistenranta. Kuva Pöyry Environment Oy.

Lamposaari. Kuva Pöyry Environment Oy.

niteltuja asuinrakennuksia, työväenyhdistyksen talo ja toimistorakennuksia.

26. Rasalan – Lasolan kylämaisema

Rasalan ja Lasolan kylät viljelyksineen muodostavat maatalouden leimaaman maisemallisen kokonaisuuden kaupunkiasutuksen tuntumassa. Rasalan kylässä näkymät keskeisen peltoaukean yli ovat laajoja ja tasapainoisia. Rasalan vanhin asutus on sijoittunut seudulle ominaiseen tapaan selännealueelle Vanhan Nuijamaantien tuntumaan. Lasola on maisematilaltaan suljetumpi pieni kyläkokonaisuus.

27. Rutolan historialliset rakenteet

Väliväylä mahdollisti Kymijoen vesistöalueella toimineen W. Gutzeit & Co:n puunhankinnan laajenemisen Saimaalle. Kokonaisuuteen kuuluu Rutolan ylivientilaitos, Saimaan ja Myllylammen välinen Telataipaleen kanava sekä Kärjenlammen ja Jängönjärven väliset kanavarakenteet, jotka ovat yhä nähtävissä.

Rutolan siirtolaitos toimi siten, että tukkien tultua Rovonlahden rantaan ne uitettiin edelleen Myllylampeen. Täältä ne nostettiin höyrykoneella toimivan ylivientilaitoksen avulla Kärenlampeen. Kärenlammesta Jänköjärveen rakennettiin noin 800 m pitkä uittoränni. Jänköjärvestä alkoi puiden lauttaus kohti Kymijokea niin sanottua Väliväylää pitkin. Saimaan ja Myllylammen välinen Telataipaleen kaivanto valmistui 1890, jolloin Myllylammen vedenpinta laski Saimaan tasoon. Rutolan siirtolaitos valmistui vuonna 1892. 1900-luvun alussa Telataipaleen kohtaa levennettiin niin, että laivat pääsivät Myllylammelle saakka.

Lapatonniemessä sijaitsi 1899 – 1932 toiminut Rutolan saha, josta on jäljellä niin sanottu kasöörin asuinrakennus, yksi työläiskasarmi ja sahan sokkeliosa.

Rasala - Lasola. Kuva Pöyry Environment Oy.

Rutolan alueella on runsaasti Salpalinjan linnoitteita. Betoniluola valtatien koillispuolella on tarkoitettu majoitusluolaksi sadalle hengelle. Se on Salpalinjan 25 luolasta ainut täysin valmis luola. Ylivientilaitoksen luona oleva luola jäi keskeneräiseksi. Se yhdistettiin käytävällä viereiseen konekivääri- ja majoituskorsuun. Luolan ympärillä on paljon kiviestettä ja taisteluhautaa. Näiden länsipuolella on konekivääri- ja majoituskorsu Salpamaja-rakennuksen vieressä.

28. Salpalinja (VAT-kohde)

Salpalinja on yksi merkittävimmistä toisen maailmansodan aikana rakennetuista linnoitusketjuista. Suomenlahdelta Lappiin ulottuva Salpalinja jakautuu valtakunnallisesti kolmeen puolustukselliseen painopistealueeseen. Suomenlahden ja Saimaan väliselle kannakselle rakennettiin 90 % puolustusaseman rungon muodostavista teräsbetonikorsuista. Kaikkiaan Salpalinjalla on 728 teräsbetonikorsua, yli 3000 puista kenttälin-noitetta, noin 350 kilometriä taistelu- ja yhdyshautaa, 225 kilometriä panssarikiviestettä ja 130 kilometriä kaivantoestettä.

Salpalinja. Kuva Pöyry Environment Oy.

Rutolan historiallisia rakenteita. Kuva Pöyry Environment Oy.

Lappeenrannassa korsuja on Rutolassa (katso erillinen kohde), Skinnarilassa, Voisalmessa, Kytösuolla sekä Ruohosaaressa, jonka kenttätykkiasema on harvinaislaatuinen. Skinnarilasta alkaa Salpalinjan lähes yhtenäinen kantalinnoitettu osa. Skinnarilan Kotaniemen ja Ruoholammen väliselle kannakselle rakennettiin ennen jatkosotaa 17 teräsbetonikorsua. Maaliskuussa 1941 oli kannakselle rakennettu nelirivistä kiviestettä noin viisi kilometriä ja kaksirivistä 300 metriä. Taisteluhautaa oli tehty yhteensä 1,45 kilometriä sekä tehty joukko kenttälinnoitteita. Salpalinjan toisen rakennusvaiheen aikana loppukesällä 1944 tälle kannakselle rakennettiin 15 pallokorsua täydentämään majoitustarvetta.

29. Skinnarilan hovi ja Parkinmäki

Hovioikeudenneuvos Georg Palmroth osti 1872 Skinnarilanniemestä yli 100 hehtaarin alueen kesänviettopaikakseen. Pietarinsuomalainen hopeaseppä Pekka Silventoinen osti paikan vuonna 1894. Hänen rakennuttamansa uusrenessanssityylinen huvila valmistui vuonna 1903 kaksi vuotta aiemmin palaneen tilalle. Säveltäjä Toivo Kuula vihittiin 1913 Silventoisten tyttären Alman kanssa Skinnarilassa. Vuonna 1963 Silventoisen perikunta myi tilan Lappeen kunnalle, joka lahjoitti sen kolme vuotta myöhemmin perustettavalle korkeakoululle.

Huvilamiljööseen kuuluu myös Parkinmäen harju, jossa oli pieniä kävelyteitä ja johon tehtiin kävelyretkiä. Skinnarilanniemessä sijaitsi myös niin sanottu Kilpisen huvila, joka purettiin 1970-luvulla.

Lappeenrannan Teknillisen Yliopiston alue on rakentunut huvilan eteläpuolelle vuodesta 1975 lähtien.

Skinnarilan hovi. Kuva Pöyry Environment Oy.

Hanhijärvi. Kuva Pöyry Environment Oy.

Pulsan asema. Kuva Pöyry Environment Oy.

30. Hanhijärven kylämaisema

Hanhijärven pohjoispuolelle muodostunut rantakylä oli 1800-luvun lopulla silloisen Lappeen pitäjän suurimpia kyliä. Tuolloin Hanhijärvellä oli yli 20 taloa tiiviissä kylämuodostelmassa kylätien läheisyydessä, kukin oman kujansa päässä. Kylä rajautuu nykyisin pohjoisessa Mustolan satamarataan, jonka pohjoispuolelle jää Ihalaisen kaivosalue.

Rakennuskannan uusiutumisesta ja satamaradasta huolimatta kylä on säilyttänyt maalaisyhteisölle ominaiset ympäristötekijät varsin hyvin.

31. Kauskilan kappelinmäki

Kauskilan pakanallisen kalmiston vanhimmat haudat lienevät 1100-luvulta ja se on toiminut hautauspaikkana usean vuosisadan ajan. Nuorimmat haudat ovat kristillisiä. Kappelinmäki on Lappeen ensimmäisen kirkon, ns. Pyhän Laurin kappelin paikka. Muistitiedon mukaan pappila sijaitsi tuolloin Hanhijärven itärannalla.

32. Pulsan asemakokonaisuus (VAT-kohde)

Pulsa on vuosina 1867 – 70 rakennetun Riihimäki – Pietari -radan asema, joka rakennettiin kolmannen luokan tyyppipiirustusten mukaan, suunnittelijana arkkitehti Knut Nylander. Asemaa laajennettiin vuosina 1873 – 74 ja 1915. Asema sijaitsee Latvanen-järven tuntumassa.

Aseman ympärille kasvoi Pulsan kylä kauppoineen ja kouluineen. Asuin- ja talousrakennuksista muodostuu rinteeseen aseman ympärille rautatieläiskylä, josta on säilynyt vielä noin 20 rautatieläisrakennusta. Puiston menneisyydestä kertovat poikkeuksellisen komeat pensaat sekä havu- ja lehtipuut. Läheisen järven rannalla on pumppuaseman hoitajan asunto talousrakennuksineen ja siitä kilometrin päässä niinikään järven tuntumassa ratavartijan pihapiiri.

33. Simolan asemakokonaisuus

Simolan ensimmäinen asema valmistui Riihimäki – Pietari -radan varteen vuoteen 1870 mennessä III luokan tyyppipiirustusten mukaan. Asemarakennus on Pulsan peilikuva. Lähistöllä sijaitsee arvokas, tyypiltään harvinaistunut tiilinen vesitorni sekä veturitalli. Alueella on myös vanhaa rautatieläisasutusta.

Simolan aseman vesitorni. Kuva Pöyry Environment Oy.

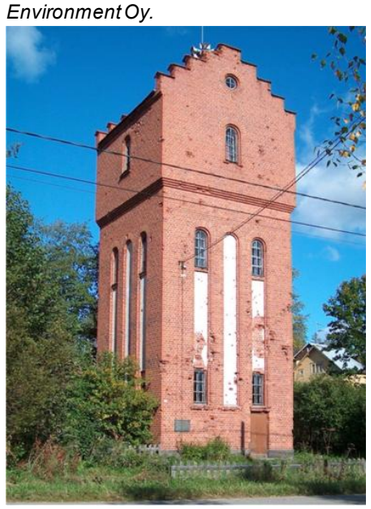

34. Nuijamaan kirkko

Nuijamaan kirkko on ensimmäinen sodan jälkeisen jälleenrakennuskauden uusista kirkoista ja ainoa puurakentamisen romanttista vaihetta edustava kirkko. Tiivistunnelmainen pieni puukirkko lukuisine koristeellisine yksityiskohtineen ja perinteisine kellotapuleineen kuvastaa puhdaslinjaisen funktionalismin jälkeisen arkkitehtuurin luonnonläheistä ja romanttissävyistä vaihetta. Arkkitehtien Tarja ja Esko Toiviainen suunnittelema kirkko vihittiin 1948, kellotapuli valmistui vuotta myöhemmin. Kirkko on säilynyt lähes alkuperäisessä asussaan.

Nuijamaan kirkko. Kuva Pöyry Environment Oy.